ꝙ obligat ſe ad ſatiſfaciendum dicens.
d ¶ Si autem aliquid nocuit tibi. in perſona tua aut i fa-
milia. e ¶ Aut debet. ex obligatione aliqua.
f ¶ Mihi imputa. tanq̄ debitori. g ¶ Ego paulꝰ ſcripſi
manu mea. hoc dicit ad maioꝛē certitudinem.

b ¶ Ego reddam id
eſt ſatiſfaciam ipſi
domino. qui eſt ſu-
perioꝛ omnium. iō
ſubditur.
i ¶ Ut non dicam
tibi. cuius ſubditur
racio cum dicitur.
k ¶ Quod et te ⁊c̄.
id eſt quia etiam te
ipſum mihi debes.
eo ꝙ es creatura
mea in fide catholi-
ca ⁊ inſtructiōe euā
gelica. quaſi dice-
ret minus exigo a
re q̄ mihi debebas
l ¶ Ita frat̄ ego fru-
arte in domino id
eſt gaudebo de te i
deo ſi feceris q̄ pe-
to. m ¶ Refice vi
ſcera mea complen-
do deſiderium me
um i hoc quod po-
ſtulo.
n ¶ In domino id ē
pꝛopter dominum
pꝛincipaliter ⁊ pro-
pter me ſecūdario.
o ¶ Confidens. hec
eſt vltima pars vel
epiſtole concluſio.
in qua pꝛimo dicit
ſe ſcripſiſſe phile-
moni confidens de
pꝛomptitudine ſue
obedientie dicens.
Confidens ⁊c̄. et pꝫ
ſecundo mandat ſi
bi hoſpitium para-
ri ex amicicia ſpeci
ali dicens. Simul
autem. tercio ſalu-
tat eum ex parte ſo
cioꝛum ſuoꝛum di-
cens. Salutat te e-
paphras ⁊c̄. Et vlti
mo bn̄ dicit ei ⁊ aliiſ
ſimul dicens.
p ¶ Gratia domini
noſtri ieſu chryſti q̄
eſt arra vite beate.
q ¶ Cum ſpiritu ve-
ſtro. ſupple ſit perſe
ueranter Amen.

¶ Explicit poſtilla
fratris Nicolai de
lyra ſuper epiſtolaꝫ
pauli ad Philemo
nem.

autem aliquid nocuit tibi
e aut debet hoc mihi impu-
f
g ta. Ego paulꝰ ſcripſi mea
h manu. Ego reddā vt non
i
k dicam tibi: ꝙ et teipſum
l mihi debes. Ita frat̄ ego
m te fruar in domino: refice
n
o viſcera mea in xp̄o: Confi
dens in obediētia tua ſcri
pſi tibi: ſcies quoniaꝫ ⁊ ſu
per id quod dico facies. ſi
mul ⁊ para mihi hoſpitiū:
nam ſpero per orationes
veſtras donari me vobis
Salutat te epaphras con
captiuus meus in chriſto
Jeſu marcus ariſtarchus
demas ⁊ lucas adiutoꝛes
p mei gratia domini noſtri
q Jeſu chriſti cuꝫ ſpiritu ve
ſtro Amen.

¶ Explicit epiſtola Pau-
li ad philemonem.

¶ Incipit argumentum in
epiſtolam ad hebꝛeos.

In pꝛimis dicendū
eſt cur apl̄s paulꝰ i
hac epiſtola ſcribē-
da non ſeruauerit moꝛem
ſuum vt vel vocabulū no-
minis ſui vel oꝛdis deſcri
beret dignitatē. hec cauſa
eſt: ꝙ ad eos ſcribens qui
ex circūciſione crediderāt
quaſi gentiū apoſtolus et
non hebꝛeoꝝ: ſciens quo-
q̄ eoꝝ ſuperbiā: ſuāq̄ hu-
militatē ip̄e demōſtrans:
meritum officij ſui noluit
anteferre. Nam ſimili mō
etiā Johes apoſtolus ꝓ-
pter humilitatem in ep̄la
ſua nomen ſuū eadē ratōe
non pꝛetulit. hāc ergo epi
ſtolā fertur apl̄s ad hebꝛe
os conſcriptam hebꝛaica
lingua miſiſſe. cuiꝰ ſenſum
⁊ oꝛdinem retinens lucas
euangeliſta poſt exceſſum
apl̄i pauli greco ſermone
compoſuit.

¶ Explicit argumentum.

¶ Poſtilla fratris Nicolai de lyra ſuper epiſtolas pauli
ad Hebꝛeos: incipit feliciter. ⁊ pꝛimo ꝓhemium.

c Cum venerit qđ pfectū eſt euacuabitur qđ ex
parte eſt. j. ad Coꝝ. xiij. In pmitiua eccl̄ia illi q̄
de iudaiſmo ꝯuertebant̄ ad fidē xp̄i zelabāt ni-
mis ⁊ idiſcrete ꝓ lege moyſi. mouebāt̄ ꝙ ſcribit̄
i libꝛo Actu. apl̄oꝝ. In q̄ q̄dē libꝛo texit̄ hyſtoꝛia naſcētis
eccleſie. vt dicit hye. in ep̄la ad paulinū. ibi eīn. xxi. ca. itro
ducuntur v̄ba bti Jacobi loq̄ntis ad paulū ap̄lm de zelo
ꝯuerſoꝝ ad fidem xp̄i ꝓ lege moyſi ſic dicētis: Uides fra
ter q̄t millia ſunt in iudeis q̄ crediderūt xp̄o ⁊ oēs ſunt emu
latoꝛes legis ⁊c̄. ⁊ intantū ꝓ lege moyſi zelabant ꝙ dice-
bant neceſſarium ad ſalutē ip̄am obſeruari. vt habet̄ actu
um. xv. quidam deſcēdētes de iudea. ſ. in antiochiam vbi
erat eccleſia fidelium inchoata: dicebant fratres quia niſi
circūcidamini ſcḋm moꝛē moyſi non poteſtis ſalui fieri. in
de oꝛta fuit hereſis nazareoꝝ dicentiū. obſeruantiaꝫ om-
niū legaliū eē neceſſariā ad ſalutē. vt dicit Aug. de hereſi-
bus. Paulꝰ igit̄ a deo doctꝰ nō ſolū in terris ꝑ inſpiratōꝫ
ſic ceti apl̄i. ſ; ēt in celis ꝑ aptā viſionē raptu. ſic ſcri. aug.
ad paulinū de vidēdo deū. vidēs h̄ eē ꝯ̄ vitatem euāgelij
ſcripſit hāc ep̄lam hebꝛeis ad xp̄i fidē ꝯuerſis. in ea mani
feſte oñdēs īpfctōꝫ legis reſpectu euāgelij. ⁊ ꝑ ꝯ̄ns eiꝰ ceſ-
ſationē in tp̄e pfctōis qđ ē tp̄s xp̄i. ⁊ ex h̄ pꝫ ꝙ iſta ep̄la in-
ter ep̄las pauli p̄ma ē i oꝛdie doctrine lꝫ ſit vltima ſcribē-
do tp̄e. qđ ex duobꝰ. Pꝛio ex mō ſcribēdi. q2 hanc ep̄lam
ſcripſit apoſtolus hebꝛaice vt magis videbitur infra. ſcri-
ptura auteꝫ hebꝛayca antiquioꝛ eſt inter omnes ſcḋm ꝙ di-
cit Iſidoꝛꝰ. j. Ethymo. vnde ⁊ alie littere deriuātur ab he
bꝛaicis. ⁊ q̄tū ad ſonū ⁊ q̄tū ad noiatōꝫ. qđ pꝫ de l̄ris grecꝭ
pꝛima em̄ littera hebꝛeica dicitur aleph: ſecunda beth. pꝛi
ma in greco dicitur alpha. ſecunda betha ⁊ ſic de aliis ſal
tem in pluribus. vnde patet ꝙ littere grece ſunt deriuate
ab hebꝛaicis. ⁊ nō ē dubium ꝙ latine deriuate ſunt a gre-
cis. ſicut idioma latinum ab idiomate greco ⁊ ſic pꝫ pꝛo-
poſitum. ſecundo hoc patet ex ſententia. q2 in hac ep̄la ve
ritas legis euangelice ⁊ eius pfectio oſtenditur. in aliis āt
epiſtolis paulus apoſtolus ab obſeruantiam euāgelij fi-
deles hoꝛtatur. pꝛius eſt autem legis veritatem agnoſce-
re q̄ ipſam veritatem obſeruare patet igitur ꝙ hec epiſto-
la pꝛioꝛ eſt oꝛdine doctrine. In verbo igitur pꝛeaſſumpto
tria deſignantur ad euidentiam huius epiſtole. pꝛimum
eſt imperfectio legis moſayce. ſecundum eſt perfectio le-
gis euangelice. tercium eſt oꝛdo vtriuſq̄. pꝛimum tangit̄
cum dicitur quod ex parte eſt. ſecundum cum dicitur qđ
perfectum eſt. tercium dicitur venerit ⁊ euacuabitur. quia
adueniente euangelio lex euacuabitur vt magis videbi-
tur in ſequentibus. Pꝛimo igitur in verbo pꝛeaſſumpto
tangitur imperfectio moſayce legis cum dicitur. Quod
ex parte eſt. pars enim habet rationem imperfecti. ſicut ꝑ
oppoſitū totū hꝫ rōneꝫ pfecti ſcḋm ꝙ dꝛ. iij. phiſi. Totū ⁊ ꝑ
fectū idē ſūt ⁊ iō ipfectio legis moſayce bn̄ deſignat̄ cū dꝛ
Ex parte. Ad cuius euidentiam notandum ꝙ in lege di-
uina occurrunt tria conſideranda. pꝛimum eſt fides vni
us dei quod eſt quid pꝛeuium ad ſuſceptionem legis di-
uine q2 per fidem populus adunatur cui lex datur. q2 lex
non datur niſi populo aliquo modo adunato. ſecunduꝫ
eſt ip̄a lex vel coꝛpus legis. quod conſiſtit in ip̄ius man-
datis vel monitis. terciū eſt finis eiꝰ. finis autem legis di
uine ē btitudo eterna. ſicut finis legis politice ⁊ huma-
ne eſt felicitas politica. In iſtis tribus lex moſayca inue-
nitur impfecta. quod patet de pꝛimo. vicꝫ đ fide. quia licꝫ
in illa lege fuerit noticia aliqualis vnius dei. ⁊ etiam chri
ſti in quodam generali. tamen nō fuit ibi noticia explici
ta trinitatis perſonaꝝ in vnitate eſſentie. nec ꝑ ꝯ̄ns incar-
natōnis. cuius rō eſt. quia ſicut cognitio naturalis pꝛoce-
dit de impfecto ad pfectū. vt dꝛ. j. phiſicoꝝ. Unde pueri
vocant pꝛimo omnes viros pr̄es ⁊ omnes feminas ma-
tres poſtea diſtinguunt vnumquodq̄. ita ſimiliter ſuper-
naturalis cognitio minoꝛ fuit in veteri lege q̄ in noua in
q̄ ꝑ xp̄m veritas lucide eſt reuelata: ppq̄đ dicit ſaluatoꝛ

Joh.xvij. Pater manifeſtaui nomē tuū hominib⁹ quos
dediſti mihi ⁊c. In ſignū hui⁹ moyſes loquebat ad po-
pulū velata facie: vt habet Exo.xxiiij. Quia myſteria fi-
dei noſtre erāt figuris ⁊ enigmalibus velata: ꝓꝑ quod pa
tres veteris teſtamēti poterāt dicere ꝙ illud qđ ſcribit.j.
Cor.xiij. Ex parte cognoſcim⁹ ⁊ ex parte ꝓphetam⁹. Simili
ter lex moſaica fuit imꝑfecta q̄tū ad ſecundū quod eſt le
gis corpus ſiue mandata ipſius. Ad cui⁹ euidentiā con-
ſiderandū: ꝙ mādata legis in tria diſtinguuntur genera:
q: quedam ſunt p̄cepta moralia: cuiuſmodi ſunt illa q̄ ſt
de dictamine rōnis etiā ſi nulla lex eēt poſita: ſicut ē illđ
mandatū quod ſcribit Exo.xx. Honora patrē ⁊ matrem
⁊c. ſimiliter illud quod ꝑ modū monitionis ſcribitur Le
uiti.xix. Corā cano capite conſurge: ⁊ honora ꝑſonam ſe-
nis, ⁊ ſimilia. Quedā autem ſunt iudicialia precepta q̄ ſt
determinationes quedā moraliū p̄ceptoꝝ in ordine ad ꝓ
ximū ſicut de dictamine rationis naturalis eſt ꝙ malefici
moriantur: ꝓpt quod p̄ceptū illud morale eſt quod habe
tur Exo.xxij. Maleficos nō patiaris viuere. ſ; mod⁹ mor
tis vt ꝙ lapident vl' decapitet. hmōi ꝑtinēt ad determina
tionem legis: ⁊ determinatur in iudicialibus preceptis.
Quedā aūt ſunt ceremonialia: ⁊ ſunt determinatōes mo
raliū p̄ceptoꝝ in ordine ad deū: ſicut de dictamine rōnis
naturalis eſt: ꝙ deus honoratur, ⁊ ideo datur de hoc p̄ce-
ptum morale Exo.xx. Memēto vt diem ſabbati ſanctifi
ces. Modus tamen honorandi deum: vt ꝑ talia vel talia
ſacrificia vel talibus temꝑibus ⁊ hmōi. ꝑtinet ad determi
nationem legis: ⁊ hoc determinat in ceremonialib⁹ pre-
ceptis. ꝓpter quod p̄ceptum Exo.xxix. Memēto vt diem
ſabbati ſanctifices. q̄tum ad determinationē temporis
ſcz die ſabbati ceremoniale eſt: morale autem inquantū
ibi p̄cipitur ꝙ homo vacet diuinis. Iſta autē tria p̄dicta
genera preceptoꝝ in lege moyſi fuerūt imꝑfecta. Et h̄ de-
claratur p̄mo de moralibus p̄ceptis duplici rōe. Prima
rō ē iſta q: moralia p̄cepta in lege Moyſi ordinabāt act⁹
hominū exteriores tm̄: ꝓꝑ qđ apl'us in epl'a ad Roman.
iij. vocat legē moyſi legē factoꝝ. de actibus aūt interiori-
bus in q̄bus principalius conſiſtit bonū moris nihil or-
dinabant aut parum. Sed cōtra hoc videtur eſſe illđ qđ
habet Exo.xx. vbi cōcupiſcētia ꝓhibet: Nō concupiſces
vxorem proximi tui ⁊c. Dicendum eſt ſm antiquus do
ctores ꝙ talis cōcupiſcētia nō ꝓhibetur inquantū ē om-
nino lātes in corde: ſ; put ꝓrumpebat exterius ꝑ aliq̄ ſig
vt ꝑ verba ſcurrilia tactus ⁊ oſcula ⁊ hmōi. ⁊ iđ ſic expo-
nūt: Non concupiſces .i. ſigna cōcupiſcentis non facias.
Vn̄ Philip.iij. dicit glo. ꝙ lex vetus ꝓhibebat manū nō
animū. Vl' ſm alios doc̄ ꝙ l; lex vet⁹ ꝓhiberet ꝯcupiſcē
tiā animi latentē: h̄ tn̄ erat in paucis .ſ. in mechia ⁊ furto.
Itez in iſtis inſufficienter ꝓhibebat cōcupiſcentiā: quia
non puniebat tranſgreſſores: ⁊ ſic patz ꝙ lex moſaica in-
ſufficienter ordinabat: act⁹ iteriores. Scđa ē rō q: lex mo
ſaica ēt act⁹ exteriores īſufficiēter ordiabat ſic Deut.xx-
iij. vbi di̇ Nō fenerab̄ frī tuo ad vſurā pecuniā nec fruges
nec aliquā aliā rem: ſed alieno. Ibi enim ꝑmittitur vſura
cum extraneis perſonis: quod eſt illicitum: ⁊ cōtra dicta
men recte rationis. ſimiliter Deutero.xxiiij. ꝑmittitur vi
ro dare vxori libellum repudij ⁊ ex cauſa indebita: vnde
ibidē dicit. Si acceperit homo vxorē ⁊ odio h; eam ⁊ nō
inuenerit gratiā in oculis eius ꝓpter aliquā feditatē. ſcri-
bet libellū repudij ⁊ dabit in manu eius ⁊ dimittet in do-
mo ſua. indiuiſibilitas autē cōiugū ꝑ totā vitā eſt đ dicta
mine rōnis naturalis: vt al's declaraui ſupra Mathe. Et
ſic patet ꝙ lex vetus imꝑfecta fuit in moralib⁹: ꝓꝑ hanc
autē imꝑfectionē lex moſaica dicit pedagog⁹ noſter gal'.
iij. i. regula pueroꝝ ⁊ imꝑfectoꝝ: in q̄bus non queritur ꝑ-
fectio interior licet ab exterioribus inhoneſtis timore diſ
cipline reprimentur ⁊ in exteriobus actibus multa eis ꝑ
mittunt que nō ꝑmitterentur viris perfectis: ꝓpter qđ
auguſtinus libro de ſpiritu ⁊ litera expon ens illđ .ij. Co-
rinthi.iij. Litera occidit ⁊c. dicit hoc eſſe intelligendū nō
tm̄ de ceremonialibus: ſed de moralib⁹ veteris legis: q̄a

ſcz nō ꝓhibebant aliq̄ua q̄ue de ſe ſunt mortifera: vt pꝫ
ex p̄dictis. ꝓpter qđ dicitur ad Roma.iij. Ex operibus le
gis nō iuſtificatur omnis caro. Secūdo oſtenditur ꝙ ce-
remonialia fuerunt imꝑfecta. Ad cuius euidentiam con
ſiderandum ꝙ ceremonie veteris legis ſunt in quadrupli
ci differentia: quedam pertinent ad ſacramenta: quedam
ad ſacrificia: quedam ad obſeruationem: quedam ad ſa-
cra. ſacra autem ⁊ obſeruationes ordināt ad ſacrificia ⁊
ſacramenta: quia ſacra dicuntur vaſa ⁊ loca ⁊ huiuſmodi
quibus vtebantur in ſacrificijs ⁊ ritu colendi. obſeruatio
nes dicuntur quidam modi relgioſi viuendi quibus vte-
bantur iudei qui erant populus peculiaris ipſius dei: vt
pote ꝙ cuſtodirent ſe ab aliq̄bus cibarijs ⁊ potibus ⁊ ve-
ſtibus ⁊ cōſimilibus: ⁊ hoc quia erant populus deo con-
ſecratus per ſacramentū circumciſionis: ⁊ alia ſacramē-
ta. nunc autem ita eſt ꝙ ex fine accipitur ratio eorum que
ſunt ad finem. ⁊ ideo ſi oſtendatur ꝙ ſacrificia ⁊ ſacramē-
ta erant imperfecta. ſufficienter erit oſtenſū ꝙ ſacra ⁊ ob-
ſeruatōes erāt iꝑfecta quia ordinabātur ad duo predicta
ſicut ad finem: vt predictum eſt. Qz autem ſacrificia vete
ris legis eſſent imperfecta oſtenditur quia quedam erāt
ſacrificia ꝓ peccato oblata: ⁊ hec erant imperfecta: quia
non poterant auferre peccata. propter quod dicit apoſto
lus ad Hebre.x. Impoſſibile eſt ſanguine hyrcorum et
thaurorum auferre peccata. ⁊ iterum ibidem. Omnis q̄-
dem ſacerdos. ſcilicet veteris legis preſto eſt quotidie mi
niſtrans. vt eadem offerens hoſtias que non poſſunt au-
ferre peccata. ⁊ hoc idem habetur Eſa.xl. Lybanus non
ſufficiet ad ſuccendendum: ⁊ animalia non ſufficient ad
holocauſtum. lybanus autem hic vocatur primum tem-
plum quod factum fuit de lybani lignis. animalia autē
ibi oblata ⁊ q̄tum ad partem concremata non ſufficiebāt
ad amotionem peccati. Alia erant ſacrificia pacifica id
eſt ex deuotione oblata ad gratiam dei impetrandam ſeu
aliquod beneficium diuinum: ⁊ illa erant imperfecta: q̄a
gratia diuina ſeu beneficium diuinum non impetraba-
tur ratione oblati numeris: licet aliquando daretur pro-
pter deuotionem ⁊ fidem offerentis. ⁊ hoc eſt quod dicit
apoſtolus ad Hebreos.ix. Tabernaculum factū eſt pri
mum ⁊c. ⁊ ſequitur. Que eſt parabola inſtantis tempo-
ris iuxta quam munera ⁊ hoſtie offeruntur: que non poſ
ſunt iuxta conſcientiam perfectum facere ſeruiētes. Per
fectio conſcientie eſt per donum gratie: ⁊ ſic patet propo
ſitum. q̄tum ad legis ſacrificia. Similiter ſacramenta ve
teris legis erant imperfecta. Ad cuius euidentiam conſi
derandum ꝙ illa ſacramenta erant ordinata ad faciendū
homines idoneos ad cultum diuinum: ⁊ ideo de eis ali-
qua erant communia toti populo tam viris q̄ mulierib⁹
vt purificationes alique a tactu immūdi vel mortui. que
purificationes fiebant per aſperſionem aque expiationis
de qua habetur Numeri.xix. ⁊ conſimilia. aliq̄ autē erāt
ſacramenta ſolis viris conueniētia: ſicut circumciſio: ali-
qua ſolis ſacerdotibus: ſicut conſecratio ⁊ vnctio ſacerdo
tis: ⁊ ſimilia. Cuius ratio eſt: quia ſacerdotes ſpeciali mo
do applicabantur ad cultum dei. Iſta tamen ſacramen-
ta predicta erant imperfecta. quia non conferebant grati
am: ſine qua non efficiuntur homines idonei ad cultum
diuinum: ideo ſacramenta legalia dicuntur egena ⁊ infir
ma: Gallathas.iiij. vbi dicitur ſic: Nunc autem cum co-
gnoueritis deum immo cogniti ſitis a deo: quomodo cō
uertimi iterum ad egena ⁊ infirma elemēta. dicuntur au-
tem infirma: quia non conferebant aliquam poteſtatem
ſpiritualem. ſicut conferunt ſacramenta noue legis. ſimi
liter dicūt egena: q: non ꝯferebant gratiam q̄ neceſſaria
eſt ad bene vtendum illa poteſtate. Sed contra hoc vi-
detur quia in Exođ. ⁊ Leuiti. quaſi vbiq; dicitur ꝙ illa ſa
cramenta reddebant homines idoneos ad cultum diui
num. Dicendum ꝙ talis idoneitas erat per quādam mū
diciam ⁊ expiationem corporalem: ſicut in noua lege ali
quis dicitur ineptus ad miniſtrandum vel celebrandū
propter immundiciam manuum: et lotio manuū reddit

eũ aptũ.ꝫ hec aptitudo eſt tm̄ corꝑalis:ſic erat de aptitu-
dine q̃ dabaẜ ꝑ ſacr̃a veteris legis.ꝓpẜ hoc dicunẜ iſta ſa-
cramenta emundatõis carnis.vt habetur Hebꝛe.ix. vbi
dicitur ſic.Sanguis hyrcoꝝ:qui.ſ.offerebatur in conſe-
cratione ſacerdotum:⁊ cinis vitule aſperſus.quo omnes
mundabantur a tactu morticini vel immundi.vt dictum
eſt:inquinatos ſignificat.ad emundatõꝫ carnis id eſt cor-
poꝛis.quia vt dictum eſt talia nõ conferebant gr̃am. ſed
auferebant quedã impedimenta ⁊ irregularitates impe-
dientes a tabernaculi ingreſſu.ſicut in noua lege pꝫ ꝑ exẽ-
pluꝫ.qñ em̄ ꝑ ꝑlatos diſpenſatur cũ aliquo illegitĩe nato
vel priuato vno oculo vel hmõi.nõ ꝯfertur ex hoc ſibi g̃-
tia.ꝫ tm̄ irregularitas tollitur.Sed contra hoc videẜ ꝙ
ẜm doctrinã ſanctoꝝ circũciſio tollebat peccatũ origina-
le ⁊ per ꝯñs conferebat gr̃am vt cõiter tenetur.Dicendũ
ẜm antiquã opinionẽ ꝙ tollebat peccatum originale. nõ
tamen gratiã ꝯferebat.hec em̄ erat poteſtas circũciſionis
vt tenetur a multis ⁊ magnis.quoꝝ rõnes hic ꝓpter pro-
lixitatem omitto.⁊ in hoc differebat a baptiſmo qui non
ſolum aufert peccatum originale.ſed confert gratiã.Aliẜ
poteſt dici ꝙ ſi in circũciſione conferebatur gratia. h nõ
erat in virtute illius ſacramẽti.ſed ex fide xp̄i venturi quẽ
ꝓteſtabatur ille qui circũcidebaẜ ſi adultus erat.vel aliꝰ
pro eo ſi paruulus erat.⁊ hoc eſt quod dicitur cõmuniẜ
ꝙ valebat ex fide ſuſcipientiũ.non autem ex opere opera-
to.per quem modum valent ſacramenta noue legis. pꝫ
igitur ꝙ ceremonialia precepta legis erant ĩperfecta. ter-
cio oſtendo ꝙ iudicialia erant impfecta quod patet ex du-
obus.primo ex modo inducendi homines ad obſeruati-
onem iuſticie.ad quod ordinabantur iudicialia precepta
ſcd̃o ex ip̄is preceptis. Primum patet ſic:ꝓprium eſt im-
perfectoꝝ hominũ vt inducantur ad iuſticiam obſeruan-
dam per timorem pene. vnde dicit Oratius li.ep̄larum
Oderunt peccare boni virtutis amore. Oderunt pecca-
re mali formidine pene. Hoc etiã declaratur rõne.qꝛ illõ
qd̃ cũ timore fit penale eſt ⁊ nõ delectabile.vñ dicit.j.Jo-
hannis.iiij.Timor penã hꝫ.opari aũt virtuoſe non ẽ pe-
nale virtuoſo ⁊ perfecto: ſed magis delectabile.ꝓpter qd̃
dicitur.ij.Ethi.ꝙ ſignum habitus generati eſt delectatio
in opere.ꝫ lex moſayca inducebat homines ad iuſticiam
obſeruandã per timorem penaꝝ.ꝓpter quod dicitur lex
timoris.⁊ in ſignum huius lex data fuit in terroribus. vt
patet Exo.xix. Jam aduenit dies tercius in quo ſcilicet
data eſt lex.Sequitur.Et ceperunt audiri tonitrua ⁊ mi-
care fulgura.⁊ nubes denſiſſima opire montem. clangor
ꝗ buccine vehementius perſtrepabat.tremuitꝗ populꝰ
qui erat in caſtris.Et ſimiliter eadem ratione facies mo-
yſi apparuit cornuta.quando ſecundo appoꝛtauit legem
in tabulis deſcriptam ⁊ timuerunt filij iſrael. vt habetur
Exo.xxxiiij.In cornibus em̄ illis deſignatur terror ⁊ feri-
tas atꝗ ſeueritas legis Patet igiẜ primũ.vicꝫ impfectio
iudicialiũ p̄ceptoꝝ ex modo inducendi ad opa iuſticie ꝑ
timorẽ pene.ſcd̃o idẽ patet ex ip̄is iudicialibꝰ p̄ceptis q̃
aliqñ infligebant penã inocẽti.⁊ aliqñ culpabilẽ nõ puni-
ebant:p̄mũ patet ꝑ illud qd̃ habeẜ Numeri. xxxv.de ho-
micidio oĩo caſuali vbi dꝛ ſic. Talis qui foꝛtuitu ⁊ abſꝗ
odio eſt inimicꝰ ⁊c̄.interficiebat hoiem debere fugere ad
aliquã ciuitatẽ refugij.⁊ ibi manere vſꝗ ad mortem ſum-
mi ſacerdotis.qd̃ aliqñ erat per magnũ tp̄s.⁊ ꝑ ꝯñs talis
q̇ erat innocens cũ homicidiũ fuiſſet oĩno caſuale ⁊ inuo-
lũtariũ ſine culpa puniebaẜ graui pena.qꝛ oꝑtebat eum
exulẽ eẽ ꝑ magnũ tp̄s a ſua ciuitate ⁊ ſua poſſeſſiõe. ſcd̃ꝫ
pꝫ vbi ſubdiẜ de tali fugitiuo innocẽte.ꝙ ſi extra fines vr-
biũ inuẽtꝰ fuerit ⁊ ꝑcuſſꝰ ab eo.q̇ vltor ẽ ſanguis abſꝗ noxa
erit q̇ eũ occiderit.debuerat em̄ ꝓfugus vſꝗ ad mortem
ſummi põtificꝭ i vrbe reſidere.⁊ ſic pꝫ ꝙ iterfectio inocẽtꝭ
ĩ caſu tali remãebat ſine pena q̃ tñ ẽ g̃uis culpa.talẜ ãt im-
ꝑfectio legis ꝯueniebat impfectõi pp̄li q̇ erat ꝓnꝰ ad effu-
ſionẽ ſanguis.⁊ iõ ſi iterfector a caſu remaneret in ſua ci-
uitate iter amicos interfecti eẽt in ꝑiculo mortis ꝗuis in-
nocẽs.⁊ ſic ꝓ faciliꝰ poſſent in pp̄lo homicidia multipli-
cari.⁊ iõ ad hec mala euitãda data ẽ lex ex p̄dicta de eius
fuga:ꝗuis eſſet innocẽs.⁊ eadẽ rõe ꝓcedit lex. ſi aliquis
amicꝰ mortui interficeret eũ extra fines ciuitatis refugij.
vt ſic cogeretur i vrbe remanere nõ ex ſua culpa ꝫ ꝓpẜ ho-
micidia euitãda ad q̃ populus tãꝗ imperfectus erat pro-
nus.exemplũ ad hoc idoneum ponit ph̄s.v.ethico.dicẽs
ꝙ aliq̃ue leges ſunt ſilẜes regulis quibꝰ vtũẜ artifices i leſ-
bia ad dolandũ lapides.qꝛ lapides illiꝰ regionis ſũt ma-
le dolabiles.iõ vtũtur artifices regulis plũbeis vt poſſint
tortuoſitati lapidũ applicari.ſic in veteri teſtamẽto date
ſunt leges aliquã ĩpfectõꝫ hñtes ꝓpẜ impfectõꝫ illius po-
puli.patet igiẜ ex p̄dictis ꝙ legis p̄cepta tã ceremonialia
ꝗ moralia ꝗ etiã iudicialia erant impfecta ꝓpẜ qd̃ dic̃ do-
minus Ezech.xx.ca.Dedi eis precepta nõ bõa ⁊ iudicia
in quibꝰ non viuent.⁊ pollui eos in muneribꝰ ſuis.dicit:
Precepta ꝗtũ ad moralia q̃ dicunẜ non bona.non ꝓpter
hoc ꝙ ibi aliqd̃ malũ p̄cipiebatur.ſed qꝛ ꝑ ip̄a actus inte-
riores ip̄oꝝ impfecte ordinabanẜ.vt viſum eſt ſupra. dic̃.
Judicia in quibꝰ nõ viuẽt ꝗtũ ad iudicialia ꝑ q̃ regebaẜ
iſte populus timore pene:in q̇ nõ conſiſtit vita aĩe ꝫ ma-
gis in amore.Dicit vlterius.Et pollui eos in muneribꝰ
ſuis.i.pollutos oñdi ꝗtũ ad ceremonialia.qꝛ ꝑ illa q̃ of-
ferebantur ꝓ pc̃tis polluti oñdebanẜ.⁊ tñ nõ mundabã-
tur vt viſum eſt ſupra.patet igiẜ ꝙ lex moſayca erat imꝑ-
fecta ſi cõſideretur ip̄m corpus legis.tercio lex moſayca
erat ĩpfecta ſi ꝯſidereẜ eius finis.ſic̃ em̄ finis legis hũane
eſt felicitas pollitica.ita finis legis diuie eſt felicitas etn̄a
nõ ſolũ legis noue ꝫ etiã veteris.ꝓpter qd̃ dicit ap̄ls:Ro-
ma.x.Finis legis xp̄s i q̇ ꝯſiſtit beatitudo obiectiue ẜm
ꝙ dicitur Johã.xvij. Hec eſt vita eterna vt ꝯgnoſcant te
ſolũ deũ ⁊ quẽ miſiſti ihm̄ xp̄m.hunc aũt finẽ nõ ꝯſequiẜ
niſi ꝑ gr̃am ẜm ꝙ dicitur Rom.xj.Gr̃a dei vita etn̄a.lex
aũt moſaica non poterat gr̃am conferre vt viſum eſt: ⁊ ꝑ
ꝯñs non poterãt ad hunc finẽ introducere:ꝓpter qd̃ pr̃es
veteris teſtamenti quãtũcũꝗ iuſti deſcendebant in infer-
num ad rymbũ patruꝫ. ꝓpter qd̃ dicit ſctũs Job.xvij.
Jn ꝓfundiſſimũ inferni deſcendebant oĩa mea. ꝓpẜ qd̃
felicitas eterna nõ ꝓmittebaẜ in lege manifeſte.ꝫ tm̄ ſub
figura ꝓſperitatis terrene.⁊ ſi aliẜ ꝓmittiẜ hoc eſt raro ⁊
obſcure. ꝓpter qd̃ dicit ap̄ls ad Hebꝛe.x. Vmbrã habẽs
lex futuroꝝ bonoꝝ non ip̄am imaginẽ rerũ.qꝛ non ma-
nifeſte ꝫ obſcure futura bona que ſunt bona celeſtia pro-
mittebat.patet igitur ex p̄dictis imperfectio legis ꝗtum
ad tria p̄dicta.vicꝫ ꝗtum ad id quod eſt legis preuiũ. et
ꝗtũ ad legis corpus.⁊ ꝗtũ ad finẽ ip̄ius. ꝓpter quod dic̃
ap̄ls Hebꝛe.vij.Nihil ad ꝑfectũ adduxit lex.⁊ hec imper-
fectio deſignatur cũ dꝛ in verbo p̄mo ꝓpoſito ex ꝑte vt p̄
dictũ eſt:ꝓpter quod de hoc poteſt ex parte exponi illud
quod dicitur Job.xxvj.Ecce hec ex ꝑte dicta ſunt viarũ
dei.vie em̄ deueniendi ad deum ſunt vetus ⁊ nouũ teſta-
mentum.ꝫ ea q̃ in veteri teſtamento dicta ſunt illa ſũt ex
parte.qꝛ ſunt imperfecta.vtꝫ ꝑ dicta.ſcd̃o principaliẜ tan-
gitur in verbo ꝓpoſito perfectio legis euangelice cũ dici-
tur.Jd quod perfectum eſt.⁊ patet eius ꝑfectio compan-
do eam ad legis impfectionẽ.quia perfecta eſt reſpectu
cognitionis fidei ⁊ reſpectu finis in quibus lex moſayca
erat imperfecta.Qꝛ aũt cognitio dei perfecta ſit i lege no-
ua patet ꝑ illud quod hꝛ Johã.xvij. Pater manifeſtaui
nomen tuum.Jn figura aũt huius velũ tẽpli fuit ſciſſuꝫ
in xp̄i paſſione ad oſtendendum ꝙ declarata ⁊ manifeſta
ta erant que prius latebant ſub velamine. propter quod
ip̄a lex noua tanꝗ perfecta in cognitione.eſt donum ꝑfe-
ctum deſcendens a patre luminum.vt habetur Jacobi.j
Similiter lex noua perfecta eſt ꝗtum ad ip̄m corpus le-
gis.ſ.ꝗtum ad moralia precepta.⁊ ꝗtum ad ſacramẽta.
⁊ ꝗtum ad ſacrificia primo patet hoc de preceptis mo-
ralibus:qꝛ lex noua perfecte ordinat humanos actus.nõ
ſolum exteriores ſed etiam interiores.⁊ in hoc imperfe-
ctionem legis ſupplet. ꝓpter quod dicit ſaluator Math.
v.imperfectionem legis adimplendo.Audiſtis quia di-
ctum eſt antiquis.Non occides.qui autem occiderit reꝰ

erit iudicio. ego autē dico vobis: quia omnis q̄ iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio in quo ordinat motum animi interiorēm: vt patet. Silr lex noua actus exteriores ordinat nullū malū pmittendo: pp quod dicit ſaluator Mathei. xij. Dico aūt vobis quia omne verbum ocioſum qđ locuti fuerint homines ſuper terram reddent rationez in die iudicij. Si aūt hic phibet v̄bum ocioſuz. p cōſequēs verbū nociuū: ⁊ multo fortius omnē actū malum. ꝓpter quod Math. v. poſt ſuppletionē p̄ceptoꝝ moralium veteris legis concludit perfectionem euāgelij dicēs. Eſtote ergo pfecti ⁊c̄. Perfecit aūt xp̄s moralia p̄cepta legis eis cōſimilia euangelica ſupaddēdo. Propter qđ Mathei. xix. Dicit iuueni dicenti ſe cuſtodiſſe mādata legis ⁊ q̄rēti vlterius viam pfectionis dicit ſaluator: Adhuc vnū tibi deeſt: ſi vis pfectus eſſe vade vende omnia que habes da pauperib⁹: ⁊ habebis theſaurum in celo ⁊ veni ſequere me. ſecūdo dico ꝙ lex noua pfecta eſt q̄ꝫtū ad ſacramēta: quia conferūt gratiā qđ non faciebāt ſacramenta veteris legis: pp qđ dicit Iohis. j. Lex p moyſen data eſt gratia ⁊ veritas p ieſum xp̄m. propter hoc de iohanne baptiſta. qui per ſuam p̄dicationem ⁊ baptiſmum ſuum diſponebat populum ad chriſti baptiſmum: ⁊ per conſequēs ad alia ſacramenta: cum baptiſmus ſit ianua ſacramētorum Luce. j. dicitur: Ipſe preibit ante illum in ſpiritu et virtute helye parare domino plebem perfectaz. tercio lex noua pfecta eſt q̄ꝫtum ad ſacrificia. q꞉ in ip̄a eſt vnum ſacrificiū pfectiſſimū. ſ. eucchariſtia que non eſt tm̄ ſacramētum. ſed etiam ſacrificiū quia ibi chriſtus quodammodo immolatur: ⁊ fructus ſue benedicte paſſionis a populo pcipitur: tamen iſtud ſacrificium tanq̄ꝫ vnum ⁊ perfectuz fuit in lege figuratum per multa ſacrificia ⁊ varia ſicut pfectū p impfectū. Ei⁹ autē pfectio apparet in duob⁹. p̊ q̄a tollit peccata qđ non poterant facere legis ſacrificia: ꝓpt̄ quod Ioh. j. dicit. Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi. i. peccata omnis fidelis ⁊ infidelis ſm ꝙ dicitur Ioh. iij. ca. p̊ma canonica: Ip̄e eſt ꝓpiciatio ꝓ peccat̄ noſtris: non ꝓ noſtris tm̄: ſed etiam ꝓ totius mundi. ſecundo apparet eius perfectio: quia augmentat gratiam: ſm ꝙ dicitur Iohā. vj. Qui manducat me viuit pp me. p augmentum. ſ. gratie de vtroq̄ꝫ hoc autem effectu hui⁹ ſacrificij dicitur Hebreo. x. Hic autem vnaz ꝓ peccatis hoſtiam offerens. ſcꝫ ſemetip̄m: ſedet ad dexteram dei patris. ſequitur. Vna em̄ oblatione confirmauit in ſempiternū ſanctificatos. amotio lingue oſtenditur cum dicit in aucte ritate. Vnam ꝓ peccatis hoſtiam offerens. collatio ⁊ augmentatio gratie cum dicitur. Cōſummauit in ſempiternum ſanctificatos. ⁊ ſic pfectio euangelij patet ex pfectione ſacrificij ꝓpter quod dicitur Hebreoꝝ. ix. Chriſtus aſſiſtens pontifex futuroꝝ bonorū pamplius ⁊ pfectius ⁊c̄. tercio oſtenditur pfectio legis euangelice q̄ꝫtum ad iudicialia. quia inducit ad obſeruantiam legis non p timorem pene: ſed p amorez iuſticie quod eſt ꝓprium pfectoꝝ vt ſupra dictū ē: ꝓpt̄ qđ lex noua dr̄ pfecta ſm ꝙ dr̄ Iac. j. Qui autem ꝓſpexerit in lege pfecte libertatis ⁊c̄. Item q꞉ nullū innocentē punit: nec aliqđ malū impunitū relinquit: quia etiam v̄ba ocioſa puniēda oſtendit: vt ſ. dictū eſt. ⁊ nō ſolūmodo v̄ba ocioſa. ſꝫ etiam malas cogitatōes ſm ꝙ dicit Math. v. Ego aūt dico vobis ꝙ quicūq̄ꝫ viderit mulierē ad cōcupiſcendū eam iam mechat⁹ ē in corde ꝓpter qđ lex noua eſt pfecta: de qua p̄t exponi illud Cantico. vj. Vna ē colūba mea pfecta mea. dicit em̄ lex noua colūba metaphorice: q꞉ ē ſine felle amaritudinis: nulluz innoxiū puniēs. dr̄ pfecta: q꞉ nullū malū pmittēs ⁊ ſic apparet pfectio legis euāgelice q̄ꝫtū ad legis corp⁹ qđ continet mandata. Silr lex noua pfecta eſt q̄ꝫtū ad finē leg̃ q̄ quidē finis eſt vita beata. ad quē finē immediate introducit lex euangelica: qđ nō poterat lex vetus niſi tm̄ in figura: pp qđ dicit ap̄ls ad Hebre. xij. Nō acceſſiſt̃ ad tractabilē ignem. i. corpalem ⁊ viſibilem: ſicut acceſſerunt iudei in monte ſynai: ſed acceſſiſtis vos. ſ. credentes in xp̄o ad ſyon montem ciuitatem dei viuentis: celeſte hieruſalē ⁊ multoꝝ miliū angeloꝝ frequentiā: ⁊ eccleſiā p̊mitiuoꝝ q̄ cōſcripti ſunt in celis: ⁊ iudicē oīm deū ⁊ ſp̄m ſanctoruꝫ pfectoꝝ: ꝓpt̄ qđ ap̄ls Hebreo. vij. Poſtq̄ꝫ dixerat nihil ad pfectū adducit lex. ſ. lex vetus adiuxit. Introductō v̄o melioris ſpei p quā ꝓximam⁹ ad deū. ſ. in lege noua. ptꝫ igit̃ ex p̄dict̃ ꝙ lex noua pfecta eſt. ⁊ q̄ꝫtū ad cognitionez fidei legi p̄uiā ⁊ q̄ꝫtū ad ip̄m corpus legis. ⁊ q̄ꝫtū ad ei⁹ finē. Iſta aūt pfectio legis figurata ē. iij. Reg. vj. vbi dicit ſic: Perfecta eſt dom⁹ dn̄i in oīm ope ſuo. Lex em̄ noua pōt cōueniēter dici domus dn̄i: q꞉ hui⁹ domus ip̄e ē edificator: q꞉ lex noua data eſt ab eo immediate nō lex vetus: ſm ꝙ dr̄ Hebre. j. Multipharie multiſq̄ꝫ mōis olim de⁹ loquēs pr̄ibus in ꝓphetis nouiſſime dieb⁹ iſtis locutus ē nobis in filio cōſubſtantiali ⁊ coeterno. vt ibidē ſb̄ditur dicit etiam lex noua domus dn̄i: q꞉ ip̄e eſt huius domus inhabitator. quia in ſacramento ⁊ ſacrificio noue legis. ſ. euchariſtia cōtinetur totus xp̄s realiter. bn̄ igitur dicitur Perfecta eſt domus domini in omni tempore ſuo. quia pfecta eſt lex noua in cognitione fidei: in p̄ceptis moralibus: in ſacrificijs: in ſacramentis: ⁊ iudicialibus: ⁊ pfecte introducit ad finē legis. ſ. vitam beatā que eſt finis diuine legis. ⁊ ſic patet ſecundū p̊ncipale. Tercio p̊ncipalit̃ oſtēditur in v̄bo p̄aſſumpto ordo vtriuſq̄ꝫ. ſ. legis ⁊ euangelij cum dicit. Cum venerit ꝙ euacuabitur illud. in quo aduenientē euāgelio lex oñditur euacuari: vbi oſtēditur triplex ordo legis ⁊ euangelij. ſ. ordo temporis: dignitatis ⁊ v̄tutis. Prioritate vero tempis lex vetus p̊or eſt q̄ꝫ noua q̄a erat diſpoſitio ad ip̄am inquantum p eaꝫ homines retrahebantur ab ydolatria: ⁊ tenebantur ſb̄ cultu vnius dei: ⁊ ſic diſponebantur ad ſuſceptionem euangelij: ⁊ hoc ē qđ dicit ap̄ls ad Gallat. iij. Priuſq̄ꝫ veniret fides. ideſt lex euangelica: vbi habetur fides explicata ſb̄ lege cuſtodiebamur concluſi in eaꝫ fidem que reuelanda erat. Prioritate autem dignitatis eſt ecōuerſo ꝓpter quod apoſtolus ad Gal. iiij. cōpat duo teſtamenta duobus filijs abrae. q̄rum primus origine ſm carnem natus eſt. ſecundus aūt ſcꝫ yſaac per repromiſſionē: pp quod fuit prior dignitate. Similiter lex noua prior eſt veteri teſtamento ordine efficacie ⁊ virtutis: q꞉ obligatio illius legis ceſſat aduenientē euangelio ſm ꝙ dicit ad Gal. iij. At vbi venit fides iaꝫ nō ſumus ſb̄ pedagogo. i. ſub lege que erat pedagog⁹ noſter in chriſto. vt ibidem dicitur: quia lex euacuatur aduenientē euāgelio. Conſiderandum tm̄ ꝙ diuerſimode euacuantur p̄cepta moralia legis: ⁊ ceremonialia ⁊ iudicialia. Ad cui⁹ intellectū ſciendū ꝙ qn̄ fit mutatio a cōtrario in cōtrariū: opꝫ terminū a quo totalr̄ euacuari: ſicut quādo ex albo fit nigꝝ albedo tollit̃: qn̄ āt ex impfecto fit pfectū nō tollit̃ totalit̃ termin⁹ a q̄. ſꝫ tm̄ ei⁹ impfectio. ſ. quādo ex min⁹ albo fit mag̃ albū nō tollit̃ albedo p̄cedēs: ſꝫ tm̄ ei⁹ impfectio. Vlteri⁹ cōſiderādū ꝙ qn̄ corrumpitur termin⁹ a quo p accidēs illđ qđ ē ei adiūctū corrūpit̃ pōt tn̄ manere cū termio ad quē ſi non habeat ad ipſum contrarietatē: non tamē manet numero ſꝫ ſpecie tm̄. ſicut qn̄ de aere fit ignis manet q̄litas ſymbola. Ceremonialia ig̃ euacuāt̃ p̊ mō: q꞉ ꝯriant̃ noue legis cultui. Ad cui⁹ intellectū ſciendū ꝙ ceremonie ſicut dictū ē ordināt̃ ad cultū diuinū. ſm ꝙ dic̃ Aug. i enche. c. iij. Deus colit̃ ſpe fide ⁊ charitate loq̄ndo de cultu iteriori. Ig̃ ceremonie q̄ ſūt q̄dā ꝓteſtatiōes cult⁹ interior̃ dn̄t cōcordare cultui interiori q̄ ē p fidē ⁊ charitatē. Eſt āt triplex ſtat⁹ hoīs. vn⁹ ē in q̄ habet̃ fides ⁊ ſpes de bonis celiſtib⁹: ⁊ đ his p q̄ ad ip̄a introducimur. ſ. de myſterijs xp̄i: ⁊ de vtriſq̄ꝫ ſicut de futuris. ⁊ eſt ſtatus veteris teſtamenti. Alius eſt ſtatus hominis in quo habet̃ fides de bonis celeſtibus ſicut de futuris: ſed de his p que introducimur ad celeſtia. ſ. de myſterijs xp̄i habetur fides ſicut de preſentibus vel preteritis: ⁊ hic ſtatus eſt no. leg. tercius ſtatus eſt in quo vtraq̄ꝫ habentur tanq̄ꝫ preſentia ⁊ euidentia ⁊ nihil credit̃: ⁊ hic eſt ſtatus patrie celeſtis. in hoc aūt ſtatu tercio vbi nihil creditur nihil eſt ceremoniale vel figurale ad cultum pertinens: ſm ꝙ dicit̃ Apocal. xxj. Templum non vidi in ea

dñs deꝰ oĩpotẽs tẽplũ illiꝰ eſt. Pari igiꝛ rõe adueniẽ
te ſtatu ſcdo.ſ.noue legis cerimonie primi ſtatꝰ.i.legis ve
teris ceſſare debuerũt ⁊ induci alie q̃ ꝯuenirẽt ſtatui noue
legis.i q̃ bõa celeſtia expectãꝛ de futuro.ꝫ bñficia xp̃i ha
bita ſunt de pterito.⁊ iõ qꝛ ceremonie veterꝭ legis ſignifi
cabant xp̃m venturꝝ dignũ eſt ꝙ euacuenꝛ in no.le.i quo
myſteriũ xp̃i iam eſt pteritũ.⁊ hoc eſt qð dicit apl̃s ad he
breos.ix. Trãſlato ſacerdotio neceſſe eſt vt legis trãſlatio
fiat.ſ.q̃ꝫtũ ad ceremõialia thurificatõe tñ accepta. qꝛ nõ ſi
gnificabat myſteriũ xp̃i vẽturi directe ꝫ deuotõꝫ ppl̃i ad
chriſtum non autem debet eſſe minor deuotio ad chri
ſtum iam pñtialiter exhibitũ q̃ꝫ tũc erat ad ip̃m venturuꝫ
ꝓpꝛ qð in noua lege manet thurificatio.ꝑ quaꝫ deſignaꝛ
miniſtroꝝ eccl̃ie ⁊ ip̃iꝰ ppl̃i deuotio Moralia aũt p̃cepta
euacuanꝛ tantũmõ ſm q̃d.ſ.q̃ꝫtũ ap impfectõꝫ. Cuius rõ
eſt.qꝛ ſunt ð dictamĩe recte rõis.⁊ iõ manẽt q̃ꝫtũ ad ſbam
p̃cepti.remota tñ impfectõe.ſic̃ pꝫ Mat.v. vbi poſitis p̃
ceptis moralibꝰ addiꝛ pfectio q̃ nõ intellegebaꝛ a iudeis
cẽ ſb p̃ceptorũ ibidẽ dr̃. Audiſtis qꝛ dcm̃ eſt antiq̃s non
occides ⁊c̃.⁊ ſuppleꝛ illud qð ſeq̃ꝛ. Ego ãt dico vobis ꝙ
ois q̃ iraſciꝛ fr̃i ſuo ⁊c̃.⁊ eodẽ mõ in ꝓhibitõe mechie po
ſito p̃cepto addiꝛ ꝓhibitio interioris ꝯcupiſcẽtie. vñ ibi
dẽ dr̃. Audiſtis qꝛ dcm̃ ẽ antiq̃s. Nõ mechaberis. ⁊ ſbdiꝛ
Ego aũt dico vobis q̃cũqꝫ viderit mulierẽ ad cõcupiſcen
dũ eã iã mechatus ẽ in corde ſuo. Et ſil̃r intelligendũ eſt
de aliĳs ⁊ ſic pꝫ ꝙ moralia p̃cepta veteris legis nõ euacu
antur q̃ꝫtũ ad ſbam legis.ꝫ ſolũ q̃ꝫtũ ad ipfectõꝫ. ꝓpꝛ qð
dicit apl̃s.j. Cor.xiij. Cũ factꝰ ſum vir euacuaui q̃ erant
puuli. Statꝰ ãt veteris legis ꝯpaꝛ puero ſm ꝙ hr̃ Galat.
iij. Lex pedagogꝰ nr̃ fuit.pedagogꝰ ãt ẽ tutor pueri. ſta
tus noue legis ꝯpaꝛ viro pfecto.⁊ iõ ſic̃ manet idẽ hõ q̃ꝫ
tũ ad ſubſtantiã i puericia ⁊ virili etate remota tm̃ ipfecti
one puericie.ſic ẽ de moraliũ p̃ceptoꝝ euacuatõe. Iudi
cialia ãt p̃cepta euacuãtur tcio mõ.qꝛ adueniẽte lege gr̃e
ceſſat eoꝝ obligatio.poſſet tñ aliq̃s p̃nceps ordiare ꝙ ſua
rẽtur in regno ſuo.ita tñ ꝙ ñ reputaret ea eſſe obligatoria
ex lege moyſi rõ aũt p̃dicti ẽ.qꝛ iudicialia p̃cepta ꝑ ſe ⁊ di
recte nõ erant ordiata ad ſignãdũ aliq̃d futuꝝ.ſicut erant
ceremonialia.ꝫ erant ordiata ꝑ ſe ⁊ directe ad ꝯſeruandũ
ordinẽ iuſticie in ppl̃o iudaico.qꝛ tñ ſtatꝰ illius ppl̃i erat
totꝰ figuraꝛ reſpectu xp̃i.vt dicit apl̃s.j. Cor.x. In figura
ꝯtingebãt illis.ꝑ ꝯñs ⁊ iudicialia p̃cepta illiꝰ ppl̃i erãt fi
guralia nõ directe ꝫ ex ꝯñti.⁊ iõ ſi aliq̃s ſuaret ea ex h̃ ꝙ
tũc fuerũt ſtatuta.h̃ eẽt dicere ꝙ ſtatꝰ ille adhuc durat qð
ẽ erroneũ ⁊ illicitũ.ſi tñ aliq̃s p̃nceps vellet ea ð nouo ſta
tuere poſſet licite. Conſiderãdũ tñ ꝙ in lege noua iudicia
lia trãſierũt q̃ꝫtũ ad eoꝝ rigorẽ.qꝛ ſunt magis obſeruãda
in amore virtutis q̃ꝫ tiore.qꝛ lex noua ẽ lex amorꝭ. ꝓpꝛ qð
dr̃.j. Ioh.iiij. Perfecta charitas foras mittit timoreꝫ. Et
ſic pꝫ ex p̃dictis ꝙ oĩa legis p̃cepta aliq̃ mõ ꝑ euãgelium
euacuãꝛ ꝓpꝛ qð dicit apl̃s ad Ro.iij.alloq̃ns iudeos i le
ge gloriãtes. Vbi eſt gloriatio tua tu iudea q̃ in lege glo
riaris.vt ſupra ꝓmiſerat Ro.iij.ca. Excluſa ẽ.i. euacuata
Sequiꝛ ꝑ quã legẽ factoꝝ.q.d.nõ legẽ ãt factoꝝ vocat le
gẽ veterẽ.nulla aũt res excludit ſeipam vel euacuat. Se
quiꝛ. Sꝫ ꝑ legẽ fidei.legẽ fidei vocat legẽ nouã:ſic ei eua
cuat ⁊ excludit veterẽ. Patẽt igiꝛ tria p̃dicta in ṽbo prio
notata.ſ.ipfectio legis moſayce.pfectio legis euãgelice:et
ordo vtriuſqꝫ. Ad maiorẽ aũt ſeq̃ntiũ ⁊ p̃dictoꝝ euidenti
am q̃riꝛ. Vtrũ hec epl̃a ſit pauli apl̃i. Et arguiꝛ prio ꝙ ñ
qꝛ in hac epl̃a nõ teneꝛ modus ſcribẽdi q̃ in aliĳs epiſtoꝛ
pauli p̃ponẽdo nomẽ ſuũ ⁊ ſui aplatꝰ officium.vtꝫ. ergo
⁊c̃. Itẽ qꝛ elegãtior ẽ ſtilꝰ in hac epl̃a q̃ꝫ in aliĳs. Ad cõtra
rium eſt vſus ⁊ conſuetudo eccleſie in qua allegaꝛ iſta epi
ſtola tanq̃ꝫ ab apl̃o ſcripta. R̃ñdeo dicendo ꝙ ꝓpter ratio
nes predictas ab aliquibꝰ fuit opinatũ ꝙ hec epiſtola nõ
eſſet pauli: ꝓpter quod aliqui dicebãt ꝙ erat epl̃a Clemẽ
tis pape ⁊ martyris. Et mouebantur ad hoc qꝛ ip̃e ſcp̃ſit
athenienſibus epiſtolam per omnia conſimilẽ. Aliĳ aũt
dicebant ꝙ erat Luce euangeliſte ⁊ mouebantur ad hoc
quia ip̃e eam primo ſcripſit grece.vt dicitur in prologo.

Aliq̃ autẽ dicebant ꝙ erat terculiani qui fuit propinquus
apl̃orũ tempori. Sed modo indubitanter tenetur ꝙ eſt
epiſtola pauli.quod probatur multiplici ratõne.prio au
ctoritate eccleſie cuius eſt talia dubia determinare. in ſy
nodo autem niceno recepit eccleſia iſtam epiſtolam tan
q̃ꝫ ab apoſtolo ſcriptam.ſecundo hoc idem probatur per
auctoritatẽ antiquoꝝ doctoꝝ ⁊ potiſſime beati dyoniſĳ q̃
fuit diſcipulus beati pauli. Iſte autem in ſcriptis ſuis al
legat dicta huius epiſtole tanq̃ꝫ dicta pauli magiſtri ſui.
tercio hoc probatur ex auctoritate Chryſo.ſuper epiſtolã
iſtam dicentis.ꝙ paulus eã ſcripſit rome exiſtens. Poſt
q̃ꝫ enim biennio rome fuerat ꝓpter appellationẽ factã ad
ceſarem.de qua habetur in actibus apoſtoloꝝ. habuit li
centiam tranſeundi in hyſpaniam ⁊ iudeos ibi vidit ⁊ po
ſtea romã rediens de illo loco hanc epiſtolam eis ſcripſit
vt dicit Chryſo. Quarto patet propoſitum ex his que di
cuntur vltimo capitulo huius epiſtole videlicet ꝙ miſſa
fuit hec epiſtola per timotheum qui fuit filius ſpirituaꝛ
pauli apoſtoli. Quinto hoc idem arguitur ex zelo apo
ſtoli ad ſalutem iudeorum.de quo zelo dicit ad Rom̃.ix.
Optabam anathema eſſe pro fratribus meis qui ſunt co
gnati mei ex quibus xp̃s ſm carnem ad Rom̃.xj. Quãdiu
ſum apl̃us gentiũ miniſteriũ meũ honorificabo. ſi q̃ mõ
ꝓuocẽ ad immolandũ carnem meã.id eſt iudeos vt ſal
uum faciam aliquos ex eis.ideo non eſt aliquo mõ pro
babile:quin paulus ſcripſit iudeis ad eorum ſaluteꝫ. qui
tot alia ſcripſit aliĳs gentibus ꝓ ſalute earundẽ. nulla ãt
epiſtola pauli diciꝛ ſcripta hebreis niſi iſta:ergo ⁊c̃. Se
xto probatur ꝓpoſitũ ex zelo pauli apoſtoli ad euangeli
cã veritatẽ ex quo zelo rep̃hendit petrũ manifeſte. vt ha
betur ad Gal̃.ij. Nũc aũt ita eſt ꝙ ſicut neceſſariũ fuit ec
cleſiaſticã veritatẽ predicari ad conuerſionẽ fideliũ.ſic ne
ceſſarium fuit eam ſcribi ad confutatõꝫ hereſum inſurgẽ
tium propter quod Iohãnes euangelium ſuũ incipit a
natiuitate xp̃i eterna.qꝛ videbat hereſim hebionitaꝝ iſur
gere qui dicunt xp̃m ante mariã nõ fuiſſe.paulus autem
apl̃us vidit tp̃e ſuo hereſim nazareoꝝ inſurgere.qui dicũt
eſſe neceſſariũ ad ſalutẽ ſeruare legẽ veterẽ.⁊ nimiũ inua
luit hoc dictũ.ita ꝙ etiã petrus aliquo modo offendit in
obſeruatione legaliũ ꝓpter quod paulus ei reſiſtit in fa
cie vt dictũ eſt.ideo non eſt veriſimile quin paulus apo
ſtolus aliquid ſcriberet conuerſis de iudaiſmo ad confu
tationẽ hꝰ erroris.hoc autem fit in hac epiſtola vt ptẽbit
dño concedente.⁊ ideo tenendũ eſt indiſcuſſe.ꝙ iſta epl̃a
fuit a paulo apl̃o ſcripta. Ad primũ argumentũ patet ſo
lutio in ꝓlogo.non em̃ erat apl̃s iudeoꝝ ꝫ gentiũ. ſm ꝙ
ip̃e dicit ad Gal̃.ij. Creditũ eſt mihi euãgeliũ p̃pucĳ. ſi
cut ⁊ petro circũciſiõis q̃ em̃ opatus ⁊c̃. Et iõ non ſcripſit
in hac epl̃a que dirigebatur iudeis nomẽ ſui officĳ: ſiml̃r
nec nomen pſone.qꝛ ip̃e erat odioſus iudeis.vtꝫ in actibꝰ
apl̃oꝝ in multis locis. ꝓpꝛ qð epl̃a fuiſſet minus recepta
ab eis ſi nomẽ pauli eſſet ibi p̃poſituꝫ. Ad ſcðm dðm ꝙ
ſtilus eſt elegantior quia quilibet elegantius loquiꝛ lin
guã ꝓpriam q̃ꝫ alienam.ip̃e aũt paulus ſcripſit hanc epi
ſtolã ſolã hebrayce.⁊ iõ loquitur magis ornate. Sed con
tra hoc inſurgit vnum dubium.quia per infuſionem ſpi
ritusſancti habuit donum linguarum ſm ꝙ habetur.j.
Cor.xiiij. Gratias ago deo meo ꝙ omnium veſtrũ lin
gua loquor dona autem ſpiritusſancti perfecta ſunt.ergo
ita pfecte loq̃batur alia idiomata ſicut hebraycũ. Dicen
dum ꝙ donum linguarum datum eſt apoſtolis ad predi
candum fidem xp̃i oĩbus populis.⁊ ideo datum eſt hoc
donum apoſtolis ꝓut faciebat ad efficaciã predicatõnis.
ad hoc aũt nõ multũ facit ornatus verboꝝ. ꝫ aliquando
magis impedit.vtꝫ ꝑ apl̃m.j. Cor.ij. Sermo meus ⁊ pre
dicatio mea non in pſuaſibilibus humane ſapientie ver
bis ⁊c̃.⁊ ideo non eſt mirum ſi paulus apoſtolus habuit
aliquem ornatum verborum in hebrayca lingua ex hũa
na acquiſitione quem non habuit in aliĳs habuit tamen
omnia idiomata inquãtum valent ad efficaciã predicãdi.

¶ Sequitur Capl̃m.j.